

ΚΕΙΜΕΝΟ

[Επίκληση των αξιών της δημοκρατίας]

Χρειάζεται μια απάντηση στο βασικό ερώτημα που άκουσα να επαναλαμβάνεται συχνά, κυρίως από τους νέους οι οποίοι τόσο εύκολα αυταπατώνται κι εξίσου εύκολα απογοητεύονται: Αφού η δημοκρατία είναι κατά κύριο λόγο ένα σύνολο διαδικαστικών κανόνων, πώς μπορούμε να έχουμε την απαίτηση να βασιζόμαστε στους «ενεργούς πολίτες»; Για να έχουμε ενεργούς πολίτες, δεν χρειάζονται άραγε και ιδανικά; Και βέβαια χρειάζονται τα ιδανικά. Πώς όμως να μην πάρουμε υπόψη μας τις μεγάλες ιδεολογικές συγκρούσεις που δημιούργησαν αυτούς τους κανόνες; Θέλετε να δοκιμάσουμε να τις απარიθμήσουμε;

Πρώτο μεταξύ όλων συναντάμε μέσα από αιώνες αμειλικτων θρησκευτικών πολέμων το ιδανικό της ανοχής. Αν σήμερα απειλείται η ειρήνη στον κόσμο, η απειλή προέρχεται για άλλη μια φορά από τον φανατισμό, δηλαδή από την τυφλή πίστη στη δική μας αλήθεια και ότι αυτή μπορεί να επιβληθεί με τη βία. Δεν χρειάζονται παραδείγματα· τα έχουμε καθημερινά μπροστά στα μάτια μας.

Έπειτα έρχεται το ιδανικό της μη βίας. Ποτέ μου δεν ξεχνώ τη διδαχή του Καρλ Πόπερ\*, σύμφωνα με την οποία αυτό που ουσιαστικά διακρίνει μια δημοκρατική εξουσία από μια μη δημοκρατική είναι πως μονάχα στην πρώτη οι πολίτες μπορούν να ξεφορτωθούν τους κυβερνώντες χωρίς αιματοχυσίες. Οι τυπικοί κανόνες της δημοκρατίας, που τόσο συχνά γίνονται αντικείμενο χλευασμού, εισήγαγαν για πρώτη φορά στην ιστορία τρόπους συμβίωσης που είχαν στόχο την επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων χωρίς τη χρήση βίας. Μόνον εκεί όπου οι κανόνες αυτοί γίνονται σεβαστοί, ο αντίπαλος δεν θεωρείται πλέον εχθρός που πρέπει να εξοντωθεί αλλά αυτός που μας αντιπολιτεύεται και αύριο μπορεί να πάρει τη θέση μας.

Τρίτο, το ιδανικό της σταδιακής ανανέωσης της κοινωνίας μέσα από την ελεύθερη αντιπαράθεση των ιδεών και την αλλαγή της νοοτροπίας και του τρόπου ζωής. Μόνο η δημοκρατία επιτρέπει τη διαμόρφωση και την εξάπλωση των ειρηνικών επαναστάσεων, όπως συνέβη τις τελευταίες δεκαετίες με την αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων, που ίσως να είναι η μεγαλύτερη επανάσταση της εποχής μας.

Τέλος, το ιδανικό της αδελφότητας (η fraternité της Γαλλικής Επανάστασης). Η ιστορία του ανθρώπου είναι σε μεγάλο βαθμό ιστορία συγκρούσεων αδελφοκτόνων. Στο έργο του Φιλοσοφία της Ιστορίας ο Χέγκελ\*\* χαρακτήρισε την Ιστορία ως «απέραντο σφαγείο». Μπορούμε να τον διαψεύσουμε; Σε καμία χώρα του κόσμου δεν υπάρχει περίπτωση να διαρκεί επί μακρόν η δημοκρατία δίχως να γίνει ήθος και συμπεριφορά.

Πώς όμως μπορεί να γίνει αυτό δίχως την αναγνώριση της αδελφότητας που ενώνει όλους τους ανθρώπους σε ένα κοινό πεπρωμένο; Η αναγνώριση αυτού του γεγονότος είναι τόσο περισσότερο αναγκαία σήμερα, που καθημερινά συνειδητοποιούμε αυτό το κοινό πεπρωμένο και θα έπρεπε να ενεργήσουμε με συνέπεια όσο υπάρχει ακόμα αυτή η μικρή φλόγα της λογικής που φωτίζει την πορεία μας.

Απόσπασμα από το βιβλίο του Norberto Bobbio, *Το μέλλον της δημοκρατίας, μετάφραση Π. Ράμος. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1993, σελ. 49-51.*

\* Καρλ Πόπερ: Φιλόσοφος του 20ού αι. \*\* Γ. Β. Φ. Χέγκελ: Φιλόσοφος του 19ου αι.

**A1.** Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις). Μονάδες 25

**B1.** Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, με βάση το κείμενο, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη Σωστό ή Λάθος:

α. Κυρίως οι νέοι αμφισβητούν τη δυνατότητα της δημοκρατίας να βασίζεται στους «ενεργούς πολίτες».

β. Η αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων δεν εντάσσεται στις ειρηνικές επαναστάσεις.

γ. Η μακροβιότητα της δημοκρατίας προϋποθέτει ανάλογη στάση ζωής.

δ. Ο φανατισμός και η βία βρίσκονται στον αντίποδα της ανοχής.

ε. Στόχος των δημοκρατικών πολιτευμάτων δεν είναι η ειρηνική επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων. Μονάδες 10

**B2. α.** Να εντοπίσετε στο κείμενο δύο περιπτώσεις επίκλησης στην αυθεντία (μονάδες 2).

**β.** Για ποιον λόγο χρησιμοποιεί ο συγγραφέας την επίκληση σε κάθε μία περίπτωση; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο (μονάδες 4). Μονάδες 6

**B3. α.** Να ξαναγράψετε κάθε μία από τις παρακάτω προτάσεις της τρίτης παραγράφου, αντικαθιστώντας την υπογραμμισμένη λέξη με μία άλλη, σημασιολογικά ισοδύναμη:

1. «... δεν ξεχνώ τη διδαχή του Καρλ Πόπερ ...».
2. «... γίνονται αντικείμενα χλευασμού ...».
3. «... εισήγαγαν στην ιστορία τρόπους συμβίωσης ...».
4. «... αυτός που μας αντιπολιτεύεται ...». Μονάδες 4

**β.** Σε κάθε ένα από τα παρακάτω αποσπάσματα, να αναγνωρίσετε τη λειτουργία της γλώσσας στις υπογραμμισμένες φράσεις (μονάδες 2) και να αποδώσετε τη σημασία τους μονολεκτικά ή περιφραστικά (μονάδες 4):

1. «... ο Χέγκελ χαρακτήρισε την Ιστορία ως “απέραντο σφαγείο” ...» (5η παράγραφος).
2. «... η μικρή φλόγα της λογικής που φωτίζει την πορεία μας.» (6η παράγραφος).

Μονάδες 6 ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 10

**B4. α.** Στα υφολογικά χαρακτηριστικά του δοκιμίου συμπεριλαμβάνονται τα παρακάτω:

1. σύνθετη δομή προτάσεων που επιτυγχάνεται με τη χρήση υποτακτικού λόγου, και
2. κάποια προφορικότητα στο ύφος που δείχνει διάθεση του δοκιμογράφου να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη.

Για κάθε ένα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά να εντοπίσετε στο κείμενο δύο (2) παραδείγματα και να τα μεταφέρετε στο τετράδιό σας. Μονάδες 4

**β.** Να εξηγήσετε τη χρήση του σημείου στίξης της παρένθεσης που βρίσκεται στην 5η παράγραφο:

«... (η fraternité της Γαλλικής επανάστασης) ...». Μονάδες 2

**γ.** Στην παρακάτω φράση να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητική – παθητική) (μονάδα 1) και να το μετατρέψετε στο άλλο είδος (μονάδες 2):

«... Μόνο η δημοκρατία επιτρέπει τη διαμόρφωση και την εξάπλωση ειρηνικών επαναστάσεων ...».

Μονάδες 3 ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 9

**Γ1.** «Για να διατηρούν τις βασικές τους αρχές, οι σύγχρονες δημοκρατίες βασίζονται στη δράση των ενεργών πολιτών» είναι το θέμα αφιερώματος στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σου. Σε ένα άρθρο 500-600 λέξεων να παρουσιάσεις τεκμηριωμένα τις θέσεις σου για το θέμα, εστιάζοντας: α. στις ενέργειες με τις οποίες ο πολίτης κάνει πράξη τη δημοκρατία στην καθημερινότητά του, και β. στις δράσεις με τις οποίες το σχολείο μπορεί να συμβάλλει στη διαμόρφωση ενεργών πολιτών με δημοκρατικό ήθος. Προσοχή: στο άρθρο να μην αναγράψετε το ονοματεπώνυμό σας. Μονάδες 40

#### ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

**A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις). Μονάδες 25**

Ο συγγραφέας, με αφορμή τις νεανικές αιτιάσεις για το ότι η σύγχρονη δημοκρατία είναι ένα πολιτεύμα τυπικών κανόνων παρά ιδανικών, επιχειρεί να αναδείξει τα ιδανικά και τις ιστορικές διεκδικήσεις στα οποία βασίζονται οι κανόνες. Πρώτο είναι το ιδανικό της ανοχής που περιορίζει τον φανατισμό και τη βία. Ακολουθεί ο κανόνας «της μη βίας», ειδοποιός διαφορά της δημοκρατίας έναντι του ολοκληρωτισμού, όρος για την αρμονική συνύπαρξη των ποικίλων ομάδων. Ο κανόνας της ελεύθερης σκέψης και της διακίνησης ιδεών ευνοεί θεμελιώδεις κοινωνικές αλλαγές όπως την ισότητα των φύλων. Τέλος η κατοχύρωση της αδελφούσης -ιστορική διεκδίκηση της Γαλλικής Επανάστασης- καταδεικνύει το κοινό πεπρωμένο και προστατεύει από ποικίλες απειλές και ενδεχόμενους ολέθρους.

**B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε , με βάση το κείμενο, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη Σωστό ή Λάθος:**

α. Κυρίως οι νέοι αμφισβητούν τη δυνατότητα της δημοκρατίας να βασίζεται στους «ενεργούς πολίτες». **ΣΩΣΤΟ**

β. Η αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων δεν εντάσσεται στις ειρηνικές επαναστάσεις. **ΛΑΘΟΣ**

γ. Η μακροβιότητα της δημοκρατίας προϋποθέτει ανάλογη στάση ζωής. **ΣΩΣΤΟ**

δ. Ο φανατισμός και η βία βρίσκονται στον αντίποδα της ανοχής. **ΣΩΣΤΟ**

ε. Στόχος των δημοκρατικών πολιτευμάτων δεν είναι η ειρηνική επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων. **ΛΑΘΟΣ** Μονάδες 10

**B2. α. Να εντοπίσετε στο κείμενο δύο περιπτώσεις επίκλησης στην αυθεντία (μονάδες 2).**

α' περίπτωση: η αναφορά στη «διδαχή» του Καρλ Πόπερ

β' περίπτωση: η αναφορά στον Χέγκελ

**β. Για ποιον λόγο χρησιμοποιεί ο συγγραφέας την επίκληση σε κάθε μία περίπτωση; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο (μονάδες 4). Μονάδες 6**

Στην α περίπτωση ο συγγραφέας επικαλείται τη «διδαχή» του Πόπερ για να ενισχύσει τη θέση του σχετικά με τη διαφορά δημοκρατίας και ολοκληρωτισμού

Στη β' περίπτωση με τη φράση του Χέγκελ «απέραντο σφαγείο» i) επικυρώνει τον ισχυρισμό του για την ιστορία των αδελφοκτόνων συγκρούσεων και ii) την αξιοποιεί ως βάση του συλλογισμού του για τη σημασία της αδελφοσύνης

**B3. α. Να ξαναγράψετε κάθε μία από τις παρακάτω προτάσεις της τρίτης παραγράφου, αντικαθιστώντας την υπογραμμισμένη λέξη με μία άλλη, σημασιολογικά ισοδύναμη:**

1. «... δεν ξεχνώ τη διδαχή του Καρλ Πόπερ ...».
2. «... γίνονται αντικείμενα χλευασμού ...».
3. «... εισήγαγαν στην ιστορία τρόπους συμβίωσης ...».
4. «... αυτός που μας αντιπολιτεύεται ...». Μονάδες 4

1. «... δεν ξεχνώ τη διδασκαλία, δίδαγμα, κήρυγμα, καθοδήγηση, δασκάλεμα, προτροπή, διακήρυξη, του Καρλ Πόπερ ...».

2. «... γίνονται αντικείμενα κοροϊδίας, λοιδορίας, εμπαιγμού, σαρκασμού ...».

3. «... εισήγαγαν στην ιστορία τρόπους συνύπαρξης, συμπόρευσης ...».

4. «... αυτός που μας αντιστρατεύεται, αντιμάχεται, ανταγωνίζεται, αντιπαλεύει, αντιτίθεται, εναντιώνεται ...». Μονάδες 4

**β. Σε κάθε ένα από τα παρακάτω αποσπάσματα, να αναγνωρίσετε τη λειτουργία της γλώσσας στις υπογραμμισμένες φράσεις (μονάδες 2) και να αποδώσετε τη σημασία τους μονολεκτικά ή περιφραστικά (μονάδες 4):**

1. «... ο Χέγκελ χαρακτήρισε την Ιστορία ως "απέραντο σφαγείο" ...» (5η παράγραφος).

πρόκειται για συνυποδηλωτική, ποιητική, μεταφορική χρήση της γλώσσας

= «... ο Χέγκελ χαρακτήρισε την Ιστορία ως ατέλειωτο πεδίο πολέμων, αιματοκυλίσματος, δραματικών συγκρούσεων, αιματοχυσιών

2. «... η μικρή φλόγα της λογικής που φωτίζει την πορεία μας.» (6η παράγραφος). πρόκειται για συνυποδηλωτική, ποιητική, μεταφορική χρήση της γλώσσας

= «... η μικρή φλόγα της λογικής που μας καθοδηγεί, κατευθύνει, προσανατολίζει, δείχνει το δρόμο, εμπνέει

Μονάδες 6 ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 10

**B4. α. Στα υφολογικά χαρακτηριστικά του δοκιμίου συμπεριλαμβάνονται τα παρακάτω:**

1. σύνθετη δομή προτάσεων που επιτυγχάνεται με τη χρήση υποτακτικού λόγου, και
2. κάποια προφορικότητα στο ύφος που δείχνει διάθεση του δοκιμογράφου να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη.

Για κάθε ένα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά να εντοπίσετε στο κείμενο δύο (2) παραδείγματα και να τα μεταφέρετε στο τετράδιό σας. Μονάδες 4

1. Σύνθετη δομή περιόδων, υποτακτικός λόγος, διαδοχική υπόταξη:

i). Οι τυπικοί κανόνες της δημοκρατίας, που τόσο συχνά γίνονται αντικείμενο χλευασμού, εισήγαγαν για πρώτη φορά στην ιστορία τρόπους συμβίωσης που είχαν στόχο την επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων χωρίς τη χρήση βίας (3η παρ.)

ii) Μόνο η δημοκρατία επιτρέπει τη διαμόρφωση και την εξαπλωση των ειρηνικών επαναστάσεων, όπως συνέβη τις τελευταίες δεκαετίες με την αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων, που ίσως να είναι η μεγαλύτερη επανάσταση της εποχής μας. (4<sup>η</sup> παρ.)

2. Προφορικότητα, διαλογικότητα

i) Θέλετε να δοκιμάσουμε να τις απαριθμήσουμε; (1<sup>η</sup> παρ)

ii) Μπορούμε να τον διαψεύσουμε; (5<sup>η</sup> παρ.)

**β. Να εξηγήσετε τη χρήση του σημείου στίξης της παρένθεσης που βρίσκεται στην 5η παράγραφο:**

«... (η fraternité της Γαλλικής επανάστασης) ...». Μονάδες 2

επεξήγηση για την έννοια «αδελφότητα», σύνδεση της σημασίας με τις ιστορικές της ρίζες

γ. Στην παρακάτω φράση να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητική – παθητική) (μονάδα 1) και να το μετατρέψετε στο άλλο είδος (μονάδες 2):

«... Μόνο η δημοκρατία επιτρέπει τη διαμόρφωση και την εξάπλωση ειρηνικών επαναστάσεων ...».

Η σύνταξη της πρότασης είναι ενεργητική

Η διαμόρφωση και η εξάπλωση ειρηνικών επαναστάσεων επιτρέπονται μόνο από τη δημοκρατία

**Γ1.** «Για να διατηρούν τις βασικές τους αρχές, οι σύγχρονες δημοκρατίες βασίζονται στη δράση των ενεργών πολιτών» είναι το θέμα αφιερώματος στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σου. Σε ένα άρθρο 500-600 λέξεων να παρουσιάσεις τεκμηριωμένα τις θέσεις σου για το θέμα, εστιάζοντας: α. στις ενέργειες με τις οποίες ο πολίτης κάνει πράξη τη δημοκρατία στην καθημερινότητά του, και β. στις δράσεις με τις οποίες το σχολείο μπορεί να συμβάλλει στη διαμόρφωση ενεργών πολιτών με δημοκρατικό ήθος. Προσοχή: στο άρθρο να μην αναγράψετε το ονοματεπώνυμό σας. Μονάδες 40

«Η δημοκρατία είναι συμμετοχή και δράση»

(εισαγωγή) Με την πρόσφατη εμπειρία των πολλαπλών εκλογών επανέρχεται στην επικαιρότητα το ζήτημα της δημοκρατίας.

Η δημοκρατία, στην ουσιαστική και όχι στην τυπική της μορφή, υφίσταται μόνον εφόσον οι πολίτες συμμετέχουν στα κοινά, ενδιαφέρονται, πληροφορούνται και αγωνίζονται. Και βέβαια, αυτό δεν αφορά μόνον τη συμμετοχή στα κεντρικά πολιτικά ζητήματα αλλά και στην καθημερινότητα.

#### α' ερώτημα

- ενημέρωση, πληροφόρηση, κριτική αποτίμηση των ιδεών και των απόψεων
- γνώση, σεβασμός και τήρηση των κανόνων/ αναγνώριση της διαφοράς και της ιδιαιτερότητας
- συμμετοχή σε συλλογικές προσπάθειες / αγώνες (σωματεία, επιστημονικοί σύλλογοι, οικολογικές ομάδες, δράσεις αλληλεγγύης)
- δημοκρατική συμπεριφορά στην καθημερινότητα: στο επάγγελμα, στην παρέα, στη συμβίωση στην πόλη

Η διαμόρφωση δημοκρατικής συνείδησης και στάσης προϋποθέτει καλλιέργεια και ωριμότητα. Η δημοκρατική ωριμότητα οικοδομείται με τη γνώση, για την οποία ευθύνεται το σχολείο σε μεγάλο βαθμό. Πέρα από αυτήν, που είναι και η πρώτη ευθύνη το σχολείο μπορεί να καλλιεργεί δημοκρατικούς πολίτες με ποικίλους τρόπους

#### β' ερώτημα

- η δημοκρατική οργάνωση της τάξης
- η αναβάθμιση και ουσιαστικός ρόλος των μαθητικών κοινοτήτων
- η σύνδεση του σχολείου με την κοινότητα, η συμμετοχή σε δράσεις υποστηρικτικές του Δήμου, σε δράσεις αλληλεγγύης κ.ά
- συνεργασία με άλλα σχολεία, κοινά προγράμματα
- συμμετοχή σε πολιτικές διαδικασίες: Βουλή των Εφήβων, προγράμματα της ΕΕ κ.ά.